

Drepturile victimei. Recuperarea din uitare

COLECȚIE DE SUCCES

Dalina Groza

Drepturile victimei Recuperarea din uitare

*De la justiția „dinte pentru dinte” către filozofia
„doi dinți din față ai justiției: victima și
infractorul”*

Editura Lumen
2006

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

Acest material este protejat de legile copyright-ului în vigoare.
Orice multiplicare neautorizată, indiferent de suport, este
interzisă și va fi pedepsită conform legii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale:

Dalina Groza - *Drepturile victimei. Recuperarea
din uitare*

Iași, Editura Lumen, 2006, România

Bibliogr.

P: 332, cm 16,8 X 24,2

ISBN - 10 973-7766-67-9

ISBN - 13 978-973-7766-67-0

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). *Drepturile victimei. Recuperarea din uitare*. Iasi, Romania: Lumen.

Dalina Groza

Drepturile victimei Recuperarea din uitare

*De la justiția „dinte pentru dinte” către filozofia
„doi dinți din față ai justiției: victima și
infractorul”*

*Editura Lumen
2006*

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

Pagina lasata
intentionat goala

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

*E bine că avem o justiție oarbă.
A avea, însă, o justiție știrbă, ne face să credem
că nu toate handicapurile reprezintă virtuți.*

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

Pagina lasata
intentionat goala

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

Lui Gh. M.

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

Pagina lasata
intentionat goala

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

Cuprins

Introducere	11
CAP. 1. ANUL 1985. RECUPERAREA DIN UITARE A	
DREPTURILOR VICTIMEI	15
I. Pedepsa: o sursă de satisfacție pentru victimă sau pentru Stat?	16
1. Justiția utilitaristă	17
2. Justiția retributivă	20
3. Justiția orientată spre drepturile omului	23
4. Justiția restaurativă	27
II. 28 iunie 1985. Recomandarea (85)11 a Consiliului Europei referitoare la poziția victimei în cadrul dreptului penal și procedurilor penale	29
III. 29 noiembrie 1985. Declarația Organizației Națiunilor Unite privind principiile de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și ale abuzului de putere (Rezoluția 40/34 a Adunării generale ONU)	33
IV. Șapte motive de reflecție asupra drepturilor victimei	40
CAP. 2. VICTIMIZAREA.	
IMPACTUL INFRACTIUNII ASUPRA VICTIMEI	51
I. Delimitări conceptuale	52
II. Victimizarea primară și re-victimizarea	57
1. Impactul fizic și financiar al infracțiunii asupra victimei	58
2. Impactul psihologic și psihiatric al infracțiunii asupra victimei	62
III. Victimizarea secundară	71
1. Sursele victimizării secundare	73
2. Remedii pentru victimizarea secundară	78
CAP. 3. IPOSTAZE ALE VICTIMEI ÎN CADRUL	
PROCEDURILOR JUDICIARE	85
I. Ipostaze statice ale victimei	86
1. Determinarea ipostazei prin evenimentul-stimul și momentul apariției	86
2. Tipuri de ipostaze statice	88
II. Ipostaze dinamice ale victimei	110
1. Determinarea ipostazei prin poziția în cadrul procedurilor judiciare	110
2. Tipuri de ipostaze dinamice	111

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

CAP. 4. DREPTURILE VICTIMEI	127
I. Dreptul la informare	128
1. Fundament internațional	128
2. Conținuturi naționale ale dreptului la informare	129
<i>Sisteme legale europene</i>	129
<i>Sisteme legal american</i>	151
<i>Sisteme legal din România</i>	156
II. Dreptul la asistență financiară: restituție și compensație	163
1. Fundamentul internațional	163
2. Conținuturi naționale ale dreptului la compensație	167
<i>Sisteme legale europene</i>	167
<i>Sistemul legal american</i>	186
<i>Sistemul legal din România</i>	189
III. Dreptul la tratament judiciar echitabil	201
1. Fundament internațional	201
2. Conținuturi naționale ale dreptului la tratament judiciar echitabil	204
<i>Sisteme legale europene</i>	204
<i>Sistemul legal american</i>	231
<i>Sistemul legal din România</i>	243
IV. Dreptul la tratament extrajudiciar individualizat	254
1. Fundament internațional	254
2. Conținuturi naționale ale dreptului la tratament extrajudiciar individualizat	257
<i>Sisteme legale europene</i>	257
<i>Sistemul legal american</i>	267
<i>Sistemul legal din România</i>	270
CAP. 5. VOCEA VICTIMEI ÎN JUSTIȚIE	277
I. Conceptul de „Victim Impact Statement” (V.I.S.)	278
II. Conotații psihologice ale V.I.S.	279
III. Norma internațională referitoare la V.I.S.	280
IV. Rațiuni ale sistemului judiciar american de a permite V.I.S.	281
V. Implicații procedurale ale V.I.S.	288
1. Etapa preprocesuală (<i>pretrial stage</i>)	289
2. Etapa procesuală (<i>trial stage</i>)	290
3. Procedura de liberare condiționată sau pe cuvânt („ <i>parole</i> ”)	292
4. Abordarea sistemică integrată	294
VI. Rațiuni posibile ale sistemul judiciar român de a include V.I.S.	295
1. Norme existente, care-i „permit teoretic sistemului să permită”	296
2. Lacune în reglementare, care-i „impun sistemului să creeze norma permissivă reală”	297
VII. Eficiența V.I.S. în cadrul procedurilor judiciare	301
ANEXE	305
BIBLIOGRAFIE	317

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

Introducere

*Ca o expresie evolutivă a promovării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, formulate în Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948) și Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (1950) și garantate de constituțiile statale, anul 1985 a însemnat, atât pentru Statele europene, cât și pentru Statele Unite ale Americii, indiferent de sistemul de drept căruia îi aparțin, momentul de debut al unor intense reforme legislative și al unor remarcabile revoluții de mentalitate, direcționate spre a reda victimei poziția meritată în tabloul personajelor principale ale scenariului judiciar. La această restabilire a rolului, multă vreme uzurpat sau uitat, al victimei, o contribuție concomitentă au avut Recomandarea (85)11 a Consiliului Europei, privind poziția victimei în cadrul dreptului penal și al procedurilor penale, din 28 iunie 1985 (**Recommendation of the Council of Europe on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure**) și Declarația Națiunilor Unite privind principiile de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și ale abuzului de putere, cuprinsă în Rezoluția Adunării generale O.N.U. nr.40/34 din 29 noiembrie 1985 (**United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power**).*

Poate că niciodată, în cursul biografiei Consiliului Europei și Organizației Națiunilor Unite, istoria nu a înregistrat un moment de sincronizare mai pregnant ca în anul 1985, când cele două foruri internaționale au emis, în mod independent, câte un document privind protecția victimei în cadrul procedurilor judiciare și extrajudiciare, semnaland, astfel, importanța temei și caracterul acut al dezechilibrului dintre drepturile infractorului și cele ale victimei și, pe cale de consecință, necesitatea intervenției în sensul restabilirii echilibrului.

Pentru România, de abia începutul mileniului III a însemnat scoaterea din ignoranță a drepturilor și intereselor victimelor infracțiunilor. Mai întâi, promovată sub forma unor legi speciale, ale căror prevederi reglementează,

în mod limitat și specific, doar drepturile unor anumite categorii de victime, precum: victimele traficului de persoane (2001)¹ victimele-martori (2002)²; victimele violenței domestice (2003)³, protecția victimelor a fost întărită, apoi, prin unele modificări și completări⁴ aduse Codului de procedură penală, prin Legea nr.281/2003⁵, pentru ca, în cele din urmă, să îmbrace din nou forma unei legi speciale (Legea nr.211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor)⁶. Prevederile acestei din urmă legi, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2005, departe de a fi exhaustive, sunt, oricum, mai generoase decât precedentele, atât ca inventar al drepturilor victimei, cât și la nivelul categoriilor de beneficiari ai legii. Copilul-victimă beneficiază, în baza tuturor legilor enumerate mai sus, de o protecție specială reglementată prin norme derogatorii și completatoare ale procedurii comune, la care se adaugă, începând cu 1 ianuarie 2005, Legea privind protecția și promovarea drepturilor copilului nr.272/2004⁷, care servește ca instrument juridic de valorizare a drepturilor speciale ale copilului, inclusiv ale copilului victimă a infracțiunilor.

*Lucrarea de față își propune o manieră de abordare a drepturilor victimei, prin prisma **conexiunilor**. Acestea se vor face, pe de o parte, între procedură penală și psihologie (incluzând, aici, trairi ale victimei, atitudini*

¹ Legea nr.678/2001, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr.783 din 11 decembrie 2001

² Legea nr.682/2002, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr.964 din 28 decembrie 2002.

³ Legea nr.217/2003, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr.367 din 29 mai 2003.

⁴ Modificările aduse de Legea 281/2003 Codului de procedură penală, în sensul formulării de noi drepturi și al promovării intereselor victime, se referă, în principal, la: dreptul la siguranță, prin protecția împotriva intimidării și riscului re-victimizării, atunci când victima este chemată să depună ca martor (art.86¹⁻⁵ C.pr.pen.), dreptul la noi căi de atac în justiție (plângerea împotriva soluțiilor procurorului de netrimiteră în judecată, reglementat în art. 278¹ C.pr.pen.), dreptul de a include și daune morale în obiectul acțiunii civile înaintată la instanța penală (art.14 alin.5 C.pr.pen.), dreptul la repararea pagubei materiale sau a daunei, în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori al restrângerii de libertate în mod nelegal (art.504-507 C.pr.pen.).

⁵ Legea nr. 281/2003, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr.468 din 1 iulie 2003.

⁶ Legea nr. 211/2004, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr.505 din 4 iunie 2004.

⁷ Legea nr. 272/2004, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr 557 din 23 iunie 2004.

ale celor puși sau dispuși să intervină și percepții ale publicului larg) iar pe de altă parte, între norma internațională - ca „adresă de domiciliu” și normele particulare ale diverselor sisteme legale - ca „adrese de reședință” ale drepturilor victimei.

Întrucât România a făcut pași remarcabili în considerarea drepturilor persoanei suspecte, acuzate sau condamnate pentru săvârșirea unei infracțiuni, respectând recomandările internaționale și inspirându-se din politicile penale și practicile procedurale ale statelor moderne, credem că a sosit momentul recunoașterii mature a faptului că viteza de promovare a drepturilor infractorului a depășit viteza de promovare a drepturilor victimei în justiție. Atât victima, cât și infractorul – ca protagoniști ai conflictului procesual penal, care reflectă aducerea în fața justiției a unei perturbări a relațiilor sociale regularizate de Stat prin norme și sancțiuni – trebuie priviți ca ființe umane, cu drepturi în egală măsură garantate. De aceea, restabilirea echilibrului nu reclamă diminuarea drepturilor infractorului, pentru a le aduce la nivelul actualmente scăzut de vizibilitate al drepturilor victimei, ci, dimpotrivă, reclamă concertarea eforturilor legislative, doctrinare și jurisprudențiale spre ridicarea drepturilor victimei la nivelul drepturilor infractorului.

Credem că, aflându-se la început de drum, dar având conștiința faptului că se află poziționate pe drumul bun, politica penală și politica socială a României de promovare a drepturilor victimei își așteaptă beneficiarii și reformatorii. Această lucrare le este destinată lor, indiferent de numele pe care îl poartă sau de sfera interesului privat, public sau profesional în numele căruia acționează, și anume: victime ale infracțiunilor sau ale abuzului de putere; legiuitori; avocați; polițiști; procurori; judecători; personalul instituțiilor corecționale; personalul serviciilor de probațiune; lucrători sociali; mass media; studenți care se pregătesc să facă parte din diversele corpuri profesionale apte să intervină în administrarea justiției pentru victime.

Indiferent de etapa istorică, de forma de organizare a societății, de sistemul de drept sau de mentalitatea colectivă căreia i-am fi aparținut, am fi avut în preajmă infractori și implicit victime. Nu avem nevoie de negații. Avem nevoie, însă, de o viziune realistă și comparativă asupra drepturilor victimei și infractorului, pentru a putea afirma că omenirea a parcurs și mental, nu doar cronologic, distanța dintre justiția „dinte pentru dinte”- ca formă primitivă de restabilire a echilibrului perturbat prin infracțiune și filozofia de tipul „doi dinți din față ai justiției: victima și infractorul”- ca formă elegantă și onestă de abordare, generatoare de echitate judiciară și confort psihologic.

Pagina lasata
intentionat goala

Extras din volumul:

Groza, D. (2006). Drepturile victimei. Recuperarea din uitare. Iasi, Romania: Lumen.

CAPITOLUL 1

ANUL 1985. RECUPERAREA DIN UITARE A DREPTURILOR VICTIMEI

I. Pedepsa: o sursă de satisfacție pentru victimă sau pentru Stat?

1. Justiția utilitaristă
2. Justiția retributivă
3. Justiția orientată spre drepturile omului
4. Justiția restaurativă

II. 28 iunie 1985 - Recomandarea (85)11 a Consiliului Europei referitoare la poziția victimei în cadrul dreptului penal și al procedurilor penale

III. 29 noiembrie 1985 - Rezoluția 40/34 a Adunării generale O.N.U. referitoare la Declarația Națiunilor Unite privind principiile de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și ale abuzului de putere

IV. Șapte motive de reflecție asupra drepturilor victimei

I. Pedeapsa: o sursă de satisfacție pentru victimă sau pentru Stat?

Simpla întrebare „*De ce trebuie infractorii pedepsiți?*” a fundamentat o serie de teorii penologice⁸, generatoare a unei sumedenii de posibile răspunsuri: pentru că merită; pentru a-i opri să comită alte infracțiuni; pentru a asigura victima că societății îi pasă de ceea ce i s-a întâmplat și este dispusă să contribuie la reparație; pentru a descuraja alte persoane să comită aceleași fapte; pentru a proteja societatea de persoane periculoase și neoneste; pentru a-i permite infractorului să-și amendeze propriul comportament prin care a provocat o suferință cuiva; pentru a-i determina pe oameni să conștientizeze că legea trebuie respectată. Fiecare din aceste motive, precum și altele care pot fi ușor imaginate, reprezintă justificări plauzibile pentru ca Statul să impună celui care a încălcat legea penală, o sancțiune penală.

Justificările există, în egală măsură, în mintea legiuitorului care creează sancțiunea, a magistratului care o aplică, a personalului specializat care supraveghează executarea sancțiunii impuse, a celui care trăiește sancțiunea, precum și a publicului care asistă sau așteaptă aplicarea ei. Care dintre aceste justificări există, însă, în mod pregnant în mintea victimei? (adică a persoanei care, suferind de pe urma săvârșirii unei infracțiuni, nu contribuie, în mod direct, nici la legiferarea, nici la alegerea, nici la aplicarea sancțiunii). În circumstanțele ambiguității răspunsului la o astfel de întrebare, reprezintă oare sancționarea infractorului o sursă reală de satisfacție pentru victimă sau doar o sursă de satisfacție pentru Stat, a cărui ordine de drept a fost încălcată prin infracțiune și restabilită, formal, prin sancțiune?

La această dificultate de apreciere a faptului dacă și a modului în care sancțiunea aplicată infractorului îi servește victimei ca sursă de satisfacție, se

---

⁸ Hudson, A.B., Understanding Justice. An Introduction to ideas, perspectives and controversies in modern penal theory, Open University Press, Buckingham, 1996, p.17-74.

adaugă tensiunea perenă și inevitabilă, relevată de literatura de specialitate⁹, dintre obligația Statului de a proteja infractorul (corelativă cu dreptul infractorului de a nu fi pedepsit mai mult decât merită) și obligația Statului de a proteja interesul public general (corelativă cu dreptul publicului de a nu fi victimă, cu alte cuvinte, dreptul la siguranță). Asistând la oscilațiile Statului între promovarea drepturilor infractorului și a drepturilor societății, ca victimă potențială și indirectă a oricărei infracțiuni, victima ca entitate individuală, căreia infracțiunea i-a adus o atingere actuală și directă, a rămas, multă vreme, uitată sau marginalizată, atât de lege, care ar fi trebuit să-i prescrie drepturile, cât și de doctrină și jurisprudență, care ar fi trebuit să i le promoveze.

Redăm, mai jos, sintetic, câteva teorii penologice moderne, pentru a descrie evoluția gândirii despre pedeapsă, de la pedeapsa ca sursă de satisfacție pentru Stat (specifică justiției utilitariste și retributive), până la pedeapsa ca sursă de satisfacție pentru victimă (justiția restaurativă).

1. Justiția utilitaristă

Această teorie se fundamentează pe ipoteza că oamenii sunt motivați de dorința de a maximiza fericirea și de a minimiza durerea, astfel încât, de aici rezultă că datoria guvernelor este aceea de a promova un quantum maxim de fericire (bunăstare) socială. Plecând de la această ipoteză și de la principiul că „două lucruri rele nu înseamnă, împreună, un lucru bun”, promotorii acestei teorii¹⁰ își pun întrebarea „De ce să se adauge, la scară socială, o suferință creată infractorului, prin pedeapsă, la suferința creată deja victimei, prin infracțiune?”. Astfel, scopul pedepsei nu este orientat spre ceea ce deja a fost săvârșit (și care oricum nu mai poate fi îndreptat), ci spre prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni de către aceeași persoană sau de către altele. Din această teorie se desprind principiile:

⁹ Barlow, D.E., Barlow M.H. și Chiricos, J.G., Long Economic Cycles and the Criminal Justice System in the U.S., în „Crime, Law and Social Change”, 1993, 19:143-69; Blumstein A., Cohen, J., Martin S.E. și Tonry M.H., Research on Sentencing: The Search for Reform, Vol. I, Washington D.C., National Academy Press, New York, 1983, p.12; Cavadino, M și Gignan, J., The Penal System: An Introduction, Ed. Sage, London, 1992, p.34; Duff, R.A., Trials and Punishments, Cambridge University Press, Cambridge, 1986, p.5-7; Garland, D. și Young, P., The Power to Punish: Contemporary Penalty and Social Analysis, Ed. Heinemann, London, 1983, p. 32.

¹⁰ Jeremy Bentham (1748-1832). A se vedea, Von Hirsh A. și Ashworth A., Principled Sentencing, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1992, p.63.

Eqpvkpwctgc "ceguvwk" xqnwo "q" rwvg k
volumul de pe

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

ucw "fkp" nkdt tkkng "pqcvtg" r

Lucrarea de față își propune o manieră de abordare a drepturilor victimei, prin prisma **conexiunilor**. Acestea se vor face, pe de o parte, între procedură penală și psihologie (incluzând, aici, trairi ale victimei, atitudini ale celor puși sau dispuși să intervină și percepții ale publicului larg) iar pe de altă parte, între norma internațională - ca „adresă de domiciliu” și normele particulare ale diverselor sisteme legale - ca „adrese de reședință” ale drepturilor victimei.

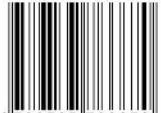
Întrucât România a făcut pași remarcabili în considerarea drepturilor persoanei suspecte, acuzate sau condamnate pentru săvârșirea unei infracțiuni, respectând recomandările internaționale și inspirându-se din politicile penale și practicile procedurale ale statelor moderne, credem că a sosit momentul recunoașterii mature a faptului că viteza de promovare a drepturilor infractorului a depășit viteza de promovare a drepturilor victimei în justiție.

Atât victima, cât și infractorul ca protagoniști ai conflictului procesual penal, care reflectă aducerea în fața justiției a unei perturbări a relațiilor sociale regularizate de Stat prin norme și sancțiuni trebuie priviți ca ființe umane, cu drepturi în egală măsură garantate. De aceea, restabilirea echilibrului nu reclamă diminuarea drepturilor infractorului, pentru a le aduce la nivelul actualmente scăzut de vizibilitate al drepturilor victimei, ci, dimpotrivă, reclamă concertarea eforturilor legislative, doctrinare și jurisprudențiale spre ridicarea drepturilor victimei la nivelul drepturilor infractorului.

Dalina Groza

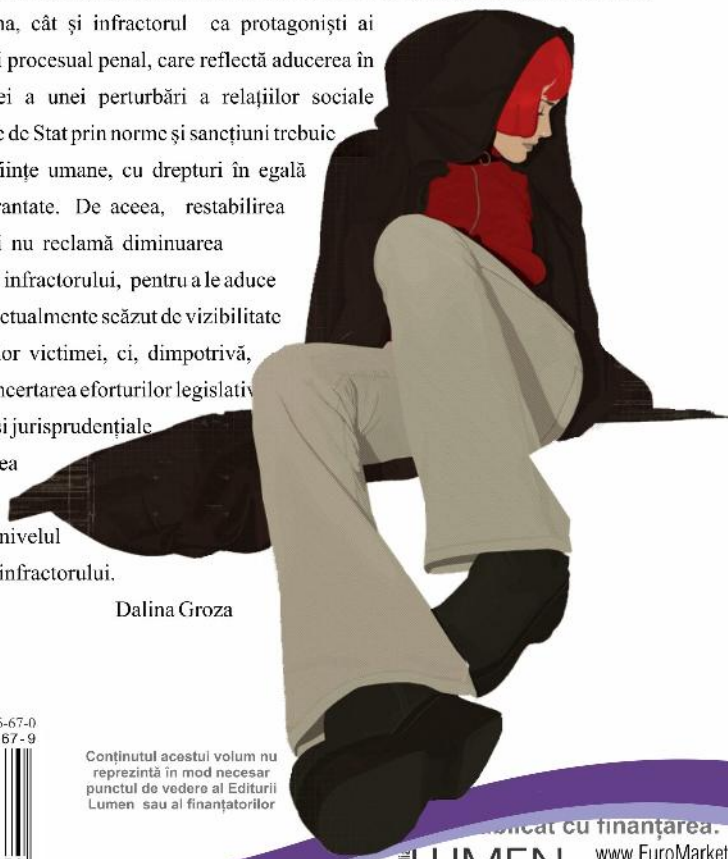
ISBN 978-973-7766-67-0

ISBN 973-7766-67-9

9 789737 766670

Conținutul acestui volum nu reprezintă în mod necesar punctul de vedere al Editurii Lumen sau al finanțatorilor

...neat cu finanțarea.
medii LUMEN
www.EdituraLumen.com
www.EuroMarket.ro
Design, Prints, Web sites
E-commerce applications